

# **Mahdollisen pääsymaksun asettamisen vaikutukset Suomenlinnan maailmanperintöarvoihin**

Kirsti Kovanen

Mahdollinen pääsymaksun asettaminen on hanke, joka koskettaa toimintojen kenttää laajasti, se koskee koko maailmanperintökohdetta ja kaikkia osallisia. Hanke on harkintavaiheessa ja monet seikat ovat vielä ratkaisematta, niinpä tarkkojen arvioiden tekeminen on vielä vaikeaa. On selvää, että vaikutuksia on ja että ne vaihtelevat lukemattomista yksityiskohdista yleisiin kehityslinjoihin. Tarkastelen tässä lausunnossa pääsymaksun asettamista pääasiassa Suomenlinnan kulttuuriperintö- ja maailmanperintökohteen kannalta. Näistä kahdesta näkökulmasta olen painottanut maailmanperintöstatukseen liittyviä tarkasteluja. Lausunto perustuu pääasiassa maailmanperintöä koskevien ohjeiden, päätösten ja menettelytapojen soveltamistapoihin ja periaatteisiin sekä kokemuksiin niiden käytännöistä.

Suomenlinna on erittäin monipuolinen ja -ulotteinen kulttuuri- ja luonnonperinnön kohde ja alue. Se tunnustetaan arvokkaaksi kulttuuriperinnöksi monilla tasoilla ja monina sisältöinä. Se on merkityksellinen monille yhteiskunnan toiminnoille ja toimijoille, asumisesta hallintoon, elinkeinoista työpaikkoihin, ja monille se on paljon muutakin kuin maailmanperintöä. Periaatteellisia ja monia käytännön kehittämishankkeita on tarkasteltava maailmanperintösystemin mukaan, pääsymaksuhankekin kuuluu näihin.

## ***SOUV, maailmanperintöarvot ja niiden ilmentäjät ovat lähtökohta***

Suomenlinnan maailmanperintöarvot on kiteytetty SOUV-lausumaan, joka hyväksyttiin maailmanperintökomiteassa retrospektiivisesti v. 2014. Siitä käyvät ilmi maailmanperintöarvojen ilmentäjät, mm. merilinnoitus, kuuden erillisen saaren ryhmä, Helsingin osa-alue, vähitellen vuodesta 1748 lähtien rakennettu, historiallisten tapahtumien muokkaama arkkitehtuuri ja maisema, linnoituksen paikallinen kivimateriaali ja bastionijärjestelmä vaihtelevassa maastossa kaikkine tukikohdan rakennuksineen, sisältäen mm. kuivan telakan, ja myöhemmät kasarmit, hiekkavallit, ja muut 1800-luvun rakennukset sekä niiden muuntamiset 1900-luvun puolustuskäyttöön. Kaikki linnoituksen, maiseman ja maaston osaset ja tekijät muodostavat yhdessä tarpeeksi ison yhtenäisen kokonaisuuden, jossa sen erityiset arvot voivat säilyä ja ovat hyvin esillä.

Maailmanperintöalueeseen kuuluu kartalle rajattu varsinainen alue ja sen säilymistä turvaava suojavyöhyke. Kaikkiin maailmanperintökohteisiin liittyy muitakin erityisiä arvoja, jotka on tunnustettu kansallisesti ja/tai paikallisesti, ja joita säilytetään yhdessä maailmanperintöarvojen kanssa.

Maailmanperintöarvojen säilyttämisen mekanismi on monipolvinen. Maailmanperintösopimuksen ja komitean päätösten noudattaminen velvoittaa suoraan Suomen valtiota. Maailmanperintöstatus edellyttää kohteen suojelua kansallisella tasolla ja kansalliset suojelupäätökset velvoittavat

maanomistajia ja viranomaisia. Suojelun toteuttamisen toimenpiteet ovat vastuuviranomaisten ja osallisten vastuulla.

Suomenlinnan käytössä on tapahtunut merkittäviä muutoksia toisen maailmansodan jälkeen, kun saaret otettiin sotilaallisen käytön päätyttyä siviilikäyttöön, lopulta v. 1973. Sen jälkeen on alue muokkautunut asuin-, työpaikka-, julkisten palvelujen, virkistykseen ja matkailun alueina ja siitä on muodostanut oma hallinnollinen ja toiminnallinen kaupunginosansa yhden sukupolven aikana. On selvää, että nämä toiminnat säilyttävät osaltaan alueen arvoja. Vanha merilinnoitusympäristö on otettu uuteen käyttöön ja käyttö on sovitettu paikkaan perinteisin rakennus- ja korjaustekniikoin. Alueesta on tullut monilla tavoilla erityinen ja se on tunnustettu paikallisesti, kansallisesti että kansainvälisesti merkittäväksi suojelualueeksi ja huomattavaksi restaurointi- ja matkailukohteeksi. Säilyttäminen ja erilaiset käyttömuodot luovat Suomenlinnassa oman toimintakehyksensä, jossa on sekä velvollisuuksia että mahdollisuuksia alueen toimijoille ja viranomaisille.

Vaikka Suomenlinnan maailmanperintöarvot ovat usein perustana käytännön toimenpiteille, on Suomenlinnassa muitakin noteerattuja arvoja, jotka ohjaavat niitä. Erityisiä arvoja ovat mm. erityiset luonnon arvot, mereisen maiseman arvot, asukas- ja työyhteisön identiteetti. Käyttöarvoista merkittävimpiä ovat helsinkiläisten virkistysarvot ja maailmanlaajuiset nähtävyyksarvot sekä merkittävä opetus- ja tutkimusarvo. Eri kategorioissa määritellyt arvot eivät ole yleensä eroteltavissa toisistaan tai paikan päällä rakennuksissa, maastomuodoissa, rakennelmissa tai maisemassa, vaan arvot ilmenevät ”päällekkäin”.

### ***Pääsymaksun asettamisesta kulttuuriperintökohteissa***

Monissa kulttuuriperintökohteissa, esimerkiksi museoissa ja monumenteissa, kerätään pääsymaksuja, joita pidetään niiden nähtävyyksiarvoon liittyvänä tulonlähteenä. Maksujen keruuta selittävät kulttuuriperintökohteiden vähäiset resurssit kaikkialla. Aluekohteissa kerätään pääsymaksuja yleisesti ulkomuseoissa ja arkeologisissa kohteissa. Ominaista on, että pääsyalue on selvästi rajattu ja muuten yleisöltä suljettu (esim. yksityiskäytössä) ja että maksun vastineena on jotenkin, esim. alueellisesti ja ajallisesti rajattu sisäänpääsy.

Maailmanperintökohteissa on yleisesti käytössä pääsymaksuja. Nämä pääsymaksulliset kohteet ovat muiden kulttuuriperintökohteiden tapaan perinteisiä museoita ja yksittäisiä monumentteja. Käynti- ja maailmanperintökohteiden rajaukset eivät ole yhteneviä - maailmanperintökohteen aluetta voi olla maksullisen käyntialueen ulkopuolella ja päinvastoin. Sellaiset maailmanperintökohteet, joilla asutaan samassa mitassa kuin Suomenlinnassa, ovat historiallisia kaupunkialueita, eikä niille ole pääsymaksua.

Pääsymaksun asettamiselle Suomenlinnaan on haarukoitu tausta-aineistoa selvityksessä v. 2016. Siinä tarkasteltiin matkailun ja matkailunähtävyyden lähtökohdaksi sopivaa yhtä, lautalla tai mobiilisti kerättävää pääsymaksua. Pääsymaksujen kohteita ovat myös tapahtumat, joissa maksu kohdistuu selvästi rajattuun tuotteeseen, esim. konserttiin, johon sisäänpääsyt - ja ehkä istumapaikan - asiakas ostaa. Pääsymaksuun liittyy aina vastuita sen järjestäjälle ja yleensä pääsymaksuun sisältyy nykyisin jonkinlainen vakuutus.

Suomenlinnassakin on käytössä pääsymaksuja, mm. museoissa, palveluissa ja tapahtumissa, avointen ja pääsymaksuttomien alueiden ja palvelujen joukossa. Alueella on paljon erilaisia toimintoja, myös sellaisia, joihin pääsymaksu ei sovellu. Rahallisen tuoton lisäksi ei maksulle ole vielä nähtävissä muuta tarkoitusta. Mahdollisten muiden tarkoitusten ja maksun luonteen määrittelyt, sen kohdentaminen ja vastineet, ovat vielä selvittämättä.

Usean kohteen yhteisiä lippuja ja passeja, jossa toimijat yhdistävät maksunsa ja markkinointinsa, on ollut käytössä monilla paikkakunnilla ja teemakohteilla, myös maailmanperintökohteissa. Hyviä kokemuksia on saatu museokohteissa käytössä olevista vuosikorteista, mm. muutama vuosi sitten lanseerattua museokorttia ovat sekä kävijät että museot pitäneet hyvänä. Se on tuonut tehokkuutta markkinointiin ja toiminut hyvin laajojen kokonaisuuksien yhteydessä ja valtakunnallisena, jolloin kortin käyttäjällä on ollut paljon valinnanvaraa. Kuvittelisin, että maailmanperintökohteiden yhteinen passi voisi toimia samalla tavalla.

Vuoden 2016 selvityksen perusteella on käytettävissä kuva eri osapuolten mielipiteistä, maksun vaikutuksista kävijämääriin ja mielikuvaan alueesta. Johtopäätöksenä on nähtävissä, että maksu merkitsisi muutosta ja sillä olisi vaikutuksia vierailijoihin, asukkaisiin ja yrityksiin. Maksun asettamisella on varmasti vaikutuksia myös kävijäprofiiliin ja matkailutoimintaan ja -strategiaan yleensä, vaikka matkailun kehitys riippuukin myös monista muista tekijöistä. Suomenlinnan monipuolinen toiminnallinen luonne kaipaa jatkotarkastelua, joka hyödyttäisi maksun tavoitteiden ja strategisten valintojen ratkaisuja. Myös monia hallinnollisia ja käytännöllisiä asioita on vielä ratkaistava, vasta maksujen keruuta on selvitetty.

Maksullisuutta vertailtiin selvityksessä muutamaan maailmanperintökohteeseen. Johtopäätös oli, että pääsymaksu on melko yleisesti käytetty varainhankintakeino kohteissa, jossa ei ole asukkaita ja jotka ovat luonteeltaan suljettuja, kompakteja kokonaisuuksia.

Myös siellä toimivat monet muitten toimialojen toimijat, asumisen, kauppa- ja liikealan, julkisten palvelujen, teollisten toimintojen ja muiden ryhmien tarpeet ja näkökulmat ovat tärkeitä ja huomioon otettavia.

Suomessa on käyty samantyyppistä keskustelua muissakin nähtävyysskohteissa viime vuosina. Kirkot ovat perinteisesti nähtävyysskohteita mm. rikkaan kulttuuriperintönsä vuoksi. Julkinen keskustelu pääsymaksusta kirkkoon on johtanut seurakunnissa ratkaisuihin, joiden periaatteena on, ettei pakollista pääsymaksua kerätä kirkollisesta toiminnasta, mutta muusta toiminnasta kuten esim. konsertista sitä voidaan kerätä. Käytännössä maksut ovat usein edelleen vapaaehtoisia.

### ***Mitä vaikutuksia olisi odotettavissa Suomenlinnan maailmanperintöarvoihin, säilymiseen, ylläpitämiseen ja niiden välittymiseen eri yleisöille?***

Maailmanperintöjärjestelmässä arvioidaan arvojen säilymistä suojelun tila- ja kausiraportoinneissa. Maailmanperintösopimus koskee fyysistä ympäristöä, mutta kohteiden muutostilanteissa vaikutuksia tarkastellaan myös aineettomien tekijöiden ja ominaisuuksien kannalta, usein konkreettisten rakenteiden kautta. Maksun asettamiseen liittyvää uutta politiikkaa mahdollisena uhkana OUV:n säilymiselle ja vaalimiselle uusien laitteiden ja rakenteiden sijoittamis-, sovittamis- ja kunnossapitokysymyksinä ja sopimuksen periaatteiden kannalta. Uudet keruun kannalta tarpeelliset

laitteet ja rakennelmat voivat olla uhka OUV:lle, erityisesti jos niistä aiheutuu liiallisesti esittely- ja infrarakenteita kulttuuriperinnön ”päälle”, jolloin ne estävät maailmanperintöarvojen välittymistä yleisölle. Näiden rakenteiden ylläpito myös kuluttaa resursseja ja vähentää niitä keskeisistä suojelun tehtävistä, jotka taas ovat maailmanperintöarvojen säilymisen ydintä.

Sopimuksen periaatteena on yhteisvastuu: samalla kun kansainvälinen yhteisö tukee maailmanperintökohteiden säilymistä, kukin maa ja kohde tukee yhteisöä noudattamalla sopimuksen periaatteita. Sopimuksen keskiössä ovat eettiset valinnat: jotta arvoihin sitoutuminen on uskottavaa, niitä pidetään kiinni kaikissa toimenpiteissä. Perusasioista ja -velvollisuuksista ei tingitä, niitä ovat velvollisuus varmistaa kulttuuri- ja luonnonperinnön tunnistaminen, suojelu, säilyttäminen, esittely ja siirtäminen tuleville sukupolville. Sopimusvaltio tekee kaikkensa niiden toteutumiseksi ja hakee kansainvälistä yhteistyötä, kun se on tarpeen. Niin maksuasian ratkaisemisessa kuin muussakin hoidossa sovelletaan hyvän hallinnon periaatteita ja tarkoituksena on sovittaa yhteen niin läheisesti kuin mahdollista yksityisten henkilöiden, kulttuuriperinnön ja yhteiskunnan intressit. Muita pysyviä periaatteita ovat yleisesti järjestelmien avoimuus, läpinäkyvyys ja vastuullisuus, reilu ja tasapuolinen kanssakäyminen kansalaisten kanssa, tehokkaat palvelut, selvät, läpinäkyvät ja hyvin asiaan soveltuvat määräykset, johdonmukaiset politiikat, ja korkeat eettiset normit. Nämä periaatteet soveltuvat myös tähän hankkeeseen.

*Operational Guidelines* -ohjeisto ei anna suoria ohjeita maksullisuudesta tai pääsymaksusta. Maksut nähdään sopimuksen täytäntöönpanossa sellaisena keinona, jolla toteutetaan jotakin tavoitetta, esim. osallistumista. Ohjeisto käsittelee pääsymaksuja vain hoitosuunnittelun osallistumisen järjestämistä koskevissa vaihtoehdoissa: pääsymaksut voivat toimia osallistumisen yhtenä muotona, silloin kun niitä käytetään harkitusti tietystä syystä, tietyssä tarkoituksessa ja jollekin tietylle kohderyhmälle.

Valtio-osapuolella on velvollisuus ilmoittaa muutoksista ja hankkeista ja muutoksia suunniteltaessa on niiden vaikutuksia arvioitava. Arviointi tehdään maailmanperintösopimuksen ohjeiston mukaisesti. Kansalliset ohjeet ovat mukana vaikutuksia arvioitaessa. Vaikutuksia arvioidaan ainakin taloudellisten, sosiaalisten, kulttuuristen ja ympäristövaikutusten kannalta, myös välilliset ja kumulatiiviset vaikutukset otetaan mukaan tarkasteltavaksi. Maailmanperintökeskus voi pyytää tekemään selvityksen hankkeen vaikutuksista kulttuuriperintöön (HIA).

Vaikutuksia arvioidaan koko muutoshankkeen ajan. Jo suunnitteluvaiheessa pannaan paljon painoa yhteistyölle eri osallisten kesken, koska nykyaikainen kulttuuriperintökäsitys syntyy yhteisössä ja yhteisten keskustelujen tuloksena. Yhteisön vaikuttamista edellytetään muutoksilta eikä arvioinneissa voi tarkastella vain yhden ryhmän, esim. kävijöiden, näkökulmia. Osallisten täyttä ja läpinäkyvää osallistumista suositellaan jo hankkeen suunnittelua varten sekä oikeudenmukaisuuden periaatteen että hyvien kokemusten perusteella.

Yleisiä uhkia kohteiden OUV:lle on tarkasteltu erityisesti 2000-luvulla. V:sta 2008 lähtien käytetään uhkien tunnistamisessa Suojelun tila (State of Conservation) -raportoinnissa standardisoitua listaa. Uhkien luetteloon ei sisälly pääsymaksujen asettamista, mutta sen mukana ja seurauksena mahdollisesti syntyvät rakenteet ja rakennelmat, joita esittely- ja kävijäpalvelut tarvitsevat, sisältyvät tunnistettujen uhkien luetteloon. Toinen ryhmä tunnistettuja uhkia tässä hankkeessa on erityisesti

historiallisissa kaupunkikohteissa tunnistettu asteittain tapahtuva OUV-arvoa ilmentävien ominaisuuksien rappeutuminen.

Suomenlinnan maailmanperintöalueen hoitosuunnitelmassa on tunnistettu kaksi keskeistä uhkaa, jotka johtuvat lisääntyneestä kävijämäärästä: kävijöistä aiheutuva kuluminen, erityisesti maarakenteille, rantakasvillisuudelle ja maisemalle, sekä uuden tulonlähteen aiheuttama rahoituksen pirstaloituminen ja sen seurauksena mahdollinen resurssien puute.

Mahdollisuutena voisi nähdä, että pääsymaksu toimisi Suomenlinnassa osana osallistamista ja maailmanperintöön osallistumisen keinona. Tällainen lähestymistapa edellyttää kuitenkin huolellista strategista harkintaa ja tekninen toteuttaminen monia hallinnollisia, juridisia, periaatteellisia ja poliittisia ratkaisuja sopimuksen, ohjeiston ja Suomenlinnaan hyväksytyjen linjausten puitteissa.

Suomen maailmanperintöstrategia ja sen toimenpideohjelma sisältää ainakin kaksi toimenpidettä, jotka toteuttavat tavoitetta *Riittävät taloudelliset voimavarat* ja liittyvät pääsymaksun asettamis- pohdintoihin. Vastuu kohteiden resurssoinnista on valtiolla ja muilla tahoilla, lisäresurssointi on OKM:n ja YM:n asia (toimenpide 22). Taloudellisten ohjauskeinojen ja uusien rahoitusmallien kehittäminen sekä aktiivisuus hankeyhteistyössä ovat suosituksia maailmanperintökohteille (toimenpide 24).

Tässä yhteydessä on syytä nostaa esiin joitakin maailmanperinnön kehittämisen painopisteitä. Kestävän kehityksen mahdollistavat toimintatavat ja integroidut säilyttämisen tavat soveltuvat hyvin tämän hankkeen pohdintoihin. Kohteissa myös painotetaan yhä vahvemmin paikallisyhteisön mukana oloa kaikissa tärkeissä päätöksissä. Rahoituskysymyksissä on suuntaus PPP (public – private partnerships) -tyyppisiin hankkeisiin ja ratkaisuihin perinteisen maksujen ja verojen asettamisen sijaan. Näissä suuntauksissa yhdistyvät sopimuksen periaatteet ja kohteiden hoidossa tunnistetut hyvät käytännöt.

### *Maailmanperintösystemin periaatteita ja käytäntöjä kysymys kysymykseltä*

#### ***Muuttuisiko eri yleisöjen ja osallisten käsitys Suomenlinnasta - ja jos muuttuisi, olisiko muutos positiivinen vai negatiivinen?***

Eri yleisöjä edustavat mm. kävijät, helsinkiläiset, suomalaiset. Hoitosuunnitelmassa on tunnistettu osallisiksi valtio, hoitokunta, asukkaat, vuokralaiset ja Suomenlinnassa työssäkäyvät.

Pääsymaksun talous näkyisi hoitokunnan budjetissa. Riippumatta siitä, paljonko maksuja kerättäisiin, ne muuttaisivat hoitokunnan budjettia sekä tulo- että menopuolella. Valtion ratkaistava jäisi maksuista saatavien tulojen vaikutukset julkiseen rahoitukseen. Opetus- ja kulttuuriministeriö pohtisi vastuuviranomaisena maksun mahdollisia negatiivisia vaikutuksia ja niiden merkitystä Suomenlinnan maailmanperintöstatukselle. Suomenlinnaa käsiteltäisiin edelleen valtionhallinnossa maailmanperintökohteena ja hoitokuntana, niihin ei tulisi muutosta.

Hoitokunta ottaisi uusia tehtäviä pääsymaksun keruusta, sen hallinnosta, ylläpidosta ja seurannasta. Tehtäviä saattaisivat lisätä myös maksun oikeusvaikutukset ja vastaaminen yleisön odotuksiin. Uudet tehtävät korostaisivat hoitokunnassa Suomenlinnan käsittelyä nähtävyytenä ja taloushallinnon kohteena, mikä saattaisi lisätä resursseissa moniosaamisen tarpeita.

Asukkaille, vuokralaisille ja työssäkäyville pääsymaksu ja maksulliset palvelut merkitsisivät olosuhteiden muutosta, vaikkei pääsymaksu koskisikaan heitä suoranaisesti. He saattaisivat tuntea asemansa oudoksi, kun kävijöillä olisi erilaisia oikeuksia kuin heillä. Suomenlinnan yhteisölle maksulliset käynnit merkitsisivät jyrkkää identiteettiin liittyvää muutosta, kun monipuolinen yhteisö ja avoin, kaupungin- ja kylänomaiseen ympäristöön liittyisi suljetun alueen piirteitä ja se tulisi ainakin osalle kävijöistä saavuttamattomaksi. Tällä olisi varmasti negatiivisia vaikutuksia alueen identiteettiin kaupunginosana. Kaupunginosa-ominaisuus on kirjattu OUV-arvoihin ja tämä attribuutti näyttäisi olevan vaarantumassa.

Pääsymaksu korostaisi mielikuvia matkailukohteena ja nähtävyytenä yleisemminkin, ei vain kävijöiden mielissä. Kertautuvia vaikutuksia olisi odotettavissa odotuksina lyhyehkölle käynnille sopivista palveluista. Niihin vastaaminen vaatisi harkintaa OUV-arvojen vaarantamisen suhteen.

Muuttuneilla käytännöillä ja eri osallisryhmien uudelleen asemoinnilla olisi varmasti vaikutuksia kaikkien osallisten käsityksiin Suomenlinnasta. Voi vain toivoa, ettei maksu synnyttäisi vastakohtaisuuksia eri osallisryhmien kesken.

Suomenlinna on palvellut yleisessä virkistyskäytössä koko Helsingin aluetta. Käyttömuodon paine ei vähene, mutta uudet virkistysalueet muilla lähisaarilla tulevat varmasti vähentämään Suomenlinnaan tähän asti kohdistuneita paineita. Yleinen virkistyskäyttö on oleellinen osa kaupunkiasumista Suomenlinnassakin eikä sitä voi unohtaa. Yleiset virkistysalueet ja jokamiehenoikeuden piirissä olevat luonnon alueet ovat Suomessa pääsymaksujen ulkopuolella.

Maailmanperintöarvot on tunnistettu Suomenlinnassa toimivien keskuudessa. Pääsymaksu edustaa taloudellisia arvoja jotka eivät kuulu Suomenlinnan maailmanperintöarvoihin. Eri arvoryhmien hedelmällinen yhteiselo ja mahdollisten ratkaisutapojen löytäminen on varmasti vaikeaa.

***Voitaisiinko olettaa, että taloudellinen tuotto siirtyisi Suomenlinnan säilymisen, ylläpidon, esittelyn ja kehittämisen hyväksi - vai johtaisiko se tilanteeseen, jossa tulot ohjaisivat kehitystä maailmanperintöarvojen kannalta haitalliseen suuntaan?***

Tuoton määrän arvioiminen on mahdollista vasta, kun suunnitelmat ovat pitemmällä. Pääsymaksu ei tuota puhdasta tuloa, koska verot, vakuutukset, infra ja tarittavat uudet resurssit tuovat myös uusia kustannuksia. Mahdollinen tuotto synnyttää varmasti keskustelut sen suuntaamisesta. Yksinkertaisimmillaan tuotto olisi osa hoitokunnan budjetteja ja taloussuunnittelua. Näissä päätöksissä uusi toiminta tarkoittaisi uusien hallintoresurssien ja palvelujen perustamista, mutta myös mahdollistaisi säilyttämiseen liittyviä toimenpiteitä. Luultavasti tuloilla olisi vaikutus muuhun tulo-kertymään, koska julkisen rahoituksen osuus budjetista todennäköisesti vastaavasti pienentyisi.

Pääsymaksun käyttöönoton yhteydessä kävijäpalveluita painotetaan ja silloin on erityisesti huolehdittava pitkäjänteisistä säilyttämistoimenpiteistä, ettei hoidon resursseja tarvita kulumisesta

aiheutuvien jälkien ja vikojen korjaamiseen. Resurssien tehokas käyttö on tunnusomaista maailmanperintökohteille, koska resursseja ei ole paljon. Parhaat sijoitukset suunnataankin niissä henkisiin resursseihin ja avaintehtävien hoitamiseen, koska ne palvelevat kestäviä ratkaisuja.

Vuoden 2016 selvitys olettaa, että kävijöiden määrä laskisi maksujen myötä. Tällaisella kehityksellä olisi vaikutuksia matkailupalvelujen kysyntää heikentävästi ja yksipuolistavaksi. Palveluja tuottaville yrityksille maksullisuus toisi lisähaasteita kävijämäärien laskiessa etenkin, jos maksualue tulkittaisiin suljetuksi alueeksi ja tämä kilpailun rajoittamiseksi.

Mahdollisella taloudellisella tuotolla olisi vaikutuksia maailmanperintöarvojen säilyttämiseen, mikäli tämä avaintehtävä jäisi joksikin aikaa huonolle hoidolle. Maailmanperintösopimus edellyttää jatkuvaa ja pitkäjänteistä hoitotyötä kaikissa muodoissaan.

### ***Miten pääsymaksun asettaminen vaikuttaisi helsinkiläisen paikallisyhteisön ymmärrykseen Suomenlinnasta omana voimavaranaan?***

Helsinkiläisille Suomenlinna on nähtävyyden lisäksi kokonainen toimiva kaupunginosa asukkaineen, työpaikkoineen ja palveluineen, jotka ovat myös muiden kaupunkilaisten käytettävissä, niistä hyvänä esimerkkinä on em. virkistyskäyttö. Myös OUV-lausuma edellyttää, että alue on kehittynyt kaupunkialue ja kaupunginosa: ”riittävän monipuolinen ylläpitämään OUV:tä”.

Hoitosuunnitelma tukee elävän kaupunginosan ja yhteisön toimintoja. Hyvin monipuolisten palvelujen ylläpito on luonnollisesti haasteellista yhdyskunnan koko huomion ottaen, mutta ympäristö ja kävijät tukevat sitä ja Suomenlinnaan on kehittynyt sellaisia erityisiä palveluja, jotka palvelevat laajempia alueita. Uskon, ettei pääsymaksullisuus tukisi ollenkaan Suomenlinnan ymmärtämistä nykyaikaisena kaupunginosana. Se tekisi Suomenlinnasta Suomessa modernilla ajalla ensimmäisen elävän ja toimivan kaupunginosan, johon olisi pääsymaksu, sitten kaupunkitullien lakkauttamisen jälkeen. Pelkona on myös, että vähenevät palvelut köyhdyttäisivät asuin ympäristön ja rapauttaisivat asuin yhteisön toiveita paremmista palveluista. Polarisaatio muiden kaupunginosien ja Suomenlinnan välille ei myöskään ole toivottavaa.

Maailmanperintösopimuksen tarkoituksena on olla kaikissa toimenpiteissä mahdollisimman avoin ja kaikki ihmiset huomioon ottava eikä missään tapauksessa synnyttää rajoja eri väestöryhmien välille, vaan poistaa niitä.

### ***Miten pääsymaksu vaikuttaisi Suomenlinnan asemaan kansallisesti arvokkaana monumenttina?***

Suomenlinna sisältyy kahteen valtakunnalliseen inventointiin: Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt ja Valtakunnallisesti merkittävät maisema-alueet. Edellinen nostaa esiin erityisesti Suomenlinnan kaupunkisuunnitteluun, historialliseen kasarmi- ja meriväylärakentamiseen liittyvät arvot ja kohteet. Jälkimmäiseen sisältyvä *Helsingin edustan merimaisema* on edellistä laajempi maisema-alue ja ilmentää mm. teollisuushistorian, kasvillisuuden ja linnuston sekä maisemanähtävyyden kohteita ja arvoja. Molempiin inventointeihin sisältyy muitakin saaria kuin maailmanperintöalueen rajaukseen kuuluvat saaret. Suomenlinna on myös kansallismaksu tunnustetun *Merellinen Helsinki* keskeinen osa Suomenlinnan tapahtumilla ja OUV-arvojen

ilmentäjillä on roolin Helsingin identiteetin synnylle. Näiden 27:n ikonisen maiseman nähdään edustavan Suomi-kuvaa ja niillä jokaisella on oma roolinsa Suomi-kuvassa. Nämä viranomaisten arvioinnit ovat pohja kansallisen tason suojelulle, joka toteutetaan eri lainsäädännön instrumenteilla ja jota maailmanperintösopimuskin edellyttää.

Valtakunnallisiin inventointeihin ja varsinkin kansallismaisemastatukseen kuuluu vain harvoja ja ainutlaatuisia kohteita, ja niille syntyy tästä myös suuri symboliarvo. Kansallismaisema on ollut ainutkertainen v. 1992 valmistunut arviointi ja kokoelma (top of the tops), joka perustui silloisiin valtakunnallisiin inventointeihin. Valtakunnallisia inventointeja tarkistetaan tietyin syklein (vähintään 10 vuotta). Niiden kriteerit ovat olleet melko pysyviä eikä arvopohja ole paljon muuttunut, pienen koon lisäksi vain hoitamattomuus on voinut laskea kansallista statusta. Suomenlinnassa näiden viranomaisarviointien aikaansaama status näyttäisi säilyvän kun nykyiset hoito-ohjelmat toteutuvat. Kun rakennushistoriallisten, historiallisten ja ympäristöön liittyvien arvojen ilmentymiä säilytetään ja niiden aitoudesta huolehditaan jatkossakin, ovat lähtökohdat kansallisen statuksen säilymiselle hyvät.

### ***Miten pääsymaksu vaikuttaisi Suomenlinnan asemaan kansallisesti tärkeänä symbolina?***

Symbolimerkitys syntyy edellä esitettyjen arviointien lisäksi myös yleisön mielissä silloin, kun arvot tunnetaan kaikkien yhteisiksi. Tämä on moderni, maailmanperinnön hoito-ohjeiston ”uusi” kulttuuriperintökäsitteen perusta. Jotta paikat voivat olla kansalaisille yhteisiä, on siihen joku henkilökohtainen suhde. Siihen vaikuttavat kokemukset ja ainakin historian tutkimus, paikan esittelyt ja tunnettuus. Meillä on erityisesti julkisen omistuksen kohteissa perinne, että kaikkien on mahdollista päästä tällaisiin säilytettäviin paikkoihin. Myös jokamiehen oikeudet ovat olleet turvaamassa yhteisiä arvoja.

Arvoihin liittyvät asenteet eivät muutu kovin nopeasti. On todennäköistä, että maksullisuuden takia jäisi osa kansalaisista ulkopuolelle, jolloin yhteiset kokemukset ja yhteinen arvojen tunnistaminen jäisi vähäisemmiksi. Maailmanperintökontekstissa on jatkuva yleisökasvatus ehdoton edellytys maailmanperintöarvojen ylläpitämiseksi.

### ***Miten pääsymaksu vaikuttaisi Suomenlinnan vetovoimaisuuteen ja viihtyisyyteen asuinalueena?***

Asumisen vetovoimaan vaikuttavat monet tekijät, kuten kaavoitus, hintataso, ympäristön laatu, palvelutaso, sosiaalinen ympäristö ja talouden suhdanteet. Viihtyisään asuinalueeseen liitetään yleensä riittävän vakiintuneen, turvallisen sekä monipuolisen fyysisen ja sosiaalisen ympäristön laatuksia. Ne Suomenlinna täyttää nyt hyvin monipuolisten toimintojensa, korkealaatuisen ympäristönsä ja sallivan sosiaalisen ympäristönsä takia.

Kuten edellä on todettu, olisi pääsymaksulla todennäköisiä vaikutuksia ainakin kävijöiden palvelujen korostumisena ja toisaalta palvelujen muokkautumisena kerta- ja lyhytaikaisen käyntikohteen tarpeisiin. Tämä ei voi lisätä vetovoimaa asumiseen, koska liika matkailuinfra koetaan negatiiviseksi asumiselle. Samalla tavalla toimintojen yksipuolistuminen vaikuttaisi negatiivisesti asumisen viihtyisyyteen. Myöskään turismia korostavat mielikuvat eivät yleensä lisää asukkaiden viihtyisyydentunnetta.



Asuminen on keskeinen toiminta maailmanperintöalueella ja sen vetovoiman säilyttäminen on elintärkeää maailmanperintöarvojen turva. Jyrkät vetovoiman muutokset voivat olla uhka asuinkäytössä olevien rakennusten ja asuinympäristön negatiivisille muutoksille maailmanperintöarvojen suhteen. Joskus asuinympäristön muutoksissa syntyy myös maailmanperintökohteissa tunnistettu historiallisille kaupunginosille tyypillinen yksipuolinen ”säätyläistymiskehitys” uhkaksi säilytettävälle arvoille.

***Miten pääsymaksu vaikuttaisi Suomenlinnan toimivuuteen työntekemisen alueena (telakka, vankila, matkailupalvelut)?***

Koska pääsymaksukäytännöt eivät vielä ole ratkaisuvaiheessa, ei ole selvää, miten niissä otettaisiin huomioon työn tekeminen alueella. Vaikka maksu ei koskisikaan alueella työssä käyviä, on erittäin todennäköistä, että maksualue toisi – erityisesti alkuvaiheessa ja aina uusia toimipaikkoja luotaessa – käytännön hankaluuksia ainakin yrityskäynteihin, huoltoon yms. varsinaiseen toimintaan liittyviin toimintoihin sovellettavien käytäntöjen takia. Oletan, ettei pääsymaksua voi periä suoraan työntekijöiltä, mutta monia rajanvetoja on tehtävä, ennen kuin käytännöt ja maksajat selkiytyvät.

Elinkeinojen suojaksi on maailmalla perustettu erityisalueita, joissa käytetään veroja ja verovapauksia tähän tarkoitukseen. Sellaisia ei ole perustettu maailmanperintöalueille.

***Miten pääsymaksu vaikuttaisi Suomenlinnaan matkailukohteena?***

Suomenlinnassa on matkailun tavoitteena kulttuurimatkailupainotteisuus. Poimintoina kestävän matkailun ohjelman tavoitteista ovat laajentunut kulttuuri- ja matkailupalvelujen tarjonta, palvelujen käyttö, lisääntyneet talvisesongin palvelut, parantunut saavutettavuus ja esteettömyys, ja vähentynyt häiriökäyttäytyminen.

Yleisellä pääsymaksulla olisi monia suoria vaikutuksia Suomenlinnan matkailuun: kävijämääriin ja suosioon, matkailupalvelujen perustamiseen, rakentamiseen ja ylläpitoon, seurantaan, lähes kaikkien kohteen markkinointiin ja esittelyyn.

Maailmanperintökohteissa ovat Suomenlinnassakin käyttöön otetut kestävän matkailun periaatteet suosittuja ja suositeltuja. Niiden pontimena ovat pitemmän tähtäimet toiminnat, sellaiset, joissa tehdään mahdollistavia investointeja - sellaisia, jotka luovat uusia sijoituskohteita ja kumppanuuksia ja voivat synnyttää uutta taloudellista aktiivisuutta. Lyhyen tähtäimen investoinnit infraan, joiden ylläpito aiheuttaa uusia menoeriä ja lisää seurantaa, eivät ole suositeltavia. Pääsymaksun käyttöön ottoa olisikin hyvä käsitellä laajoissa, eri toimialoja koskevissa ja pitkän aikavälin yhteyksissä riittävän tehokkuuden ja yhteisten hyötyjen saavuttamiseksi.

## *Lähteet*

Basic texts of the World Heritage Convention. April 2016 Edition. UNESCO 2016.

Hoitosuunnitelma. Suomenlinna – Unescon maailmanperintökohde. Toim. Iina Valkeisenmäki. Suomenlinnan hoitokunta 2014.

Managing Cultural World Heritage. World heritage Resource Manual. UNESCO 2013.

National landscapes. Ministry of the Environment, Land Use Department, Finland. Vantaa 1994.

Suomenlinnan kestävän matkailun strategia. Suomenlinnan hoitokunta 2015.

Suomenlinnan kestävän matkailun strategian toimenpideohjelma 2015 – 2020.

Suomenlinnan maksututkimus. Haaga-Helia ammattikorkeakoulu, Petteri Ohtonen ja Leena Grönroos. 2016.

Yhteistä perintöämme vaalien, kansallisen maailmanperintöstrategian toimeenpanosuunnitelma vuoteen 2025. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:43.

WHC-14-38.COM/8E (Retrospective Statement of OUV).

World Heritage, Benefits Beyond Borders. Ed. Amareswar Galla. UNESCO 2012.

[www.rky.fi](http://www.rky.fi)

[www.ymparisto.fi](http://www.ymparisto.fi)